

Janusz Mariański, „*Struktury grzechu*” w ocenie społecznego nauczania Kościoła, Płock: Instytut Wydawniczy 1998, s. 168.

W ramach społecznego nauczania Kościoła mówi się o „strukturach grzechu” Sam termin pojawia się dopiero po Soborze Watykańskim II. Implicite można go odnaleźć w encyklice Pawła VI *Populorum progressio*, gdy mówi o trudnościach i przeszkodach na drodze do integralnego rozwoju człowieka i solidarnego rozwoju ludzkości, w adhortacji apostoelskiej *Reconciliatio et paenitentia* i w licznych przemówieniach. Explicite Jan Paweł II rozważa problematykę „struktur grzechu” w encyklikach *Sollicitudo rei socialis* i *Centesimus annus*.

Zagadnienie „struktur grzechu” znajduje w dobie gruntownych i nasilających się przemian społecznych szerokie i uzasadnione zainteresowanie. Książka ks. Janusza Mariańskiego „*Struktury grzechu*” w ocenie społecznego nauczania Kościoła

stanowi próbę przybliżenia stanowiska Kościoła odnośnie tego zagadnienia, zawartą w nauczaniu społecznym. Autor, pracownik naukowo-dydaktyczny KUL, kierownik Katedry Socjologii Moralności na Wydziale Nauk Społecznych, specjalista z zakresu socjologii moralności i socjologii religii, znany z licznych publikacji naukowych w tym zakresie, z właściwą sobie wnikliwością i kompetencją wyjaśnia pojęcie „struktur grzechu”, a następnie prezentuje ich funkcjonowanie na przykładach wybranych dziedzin życia społecznego.

Rozdział pierwszy „Grzech i ‘struktury grzechu’” stanowi obszerny wykład, umożliwiający Czytelnikowi poznanie i zrozumienie nauki Kościoła o „strukturach grzechu”. Autor przypomina, iż grzech w znaczeniu właściwym jest zawsze aktem konkretnej osoby, aktem wolności poszczególnego człowieka, nie zaś grupy czy wspólnoty. Wywołuje skutki w samym grzeszniku, w jego relacji z Bogiem. „Grzech społeczny” to nowa, wielowymiarowa rzeczywistość. Po pierwsze, w znaczeniu najszerszym, grzech każdego człowieka dotyka w jakiś sposób innych, narusza ludzką solidarność, rzutuje mniej lub bardziej na całą rodzinę ludzką – w tym znaczeniu można przypisać każdemu grzechowi charakter społeczny. Po drugie, niektóre grzechy są wprost skierowane przeciwko bliźniemu, są obrażą Boga, ponieważ obrażają bliźniego. Po trzecie, grzech społeczny dotyczy stosunków pomiędzy różnymi wspólnotami ludzkimi. Jest to grzech strukturalny. Tak więc, określenie „grzech” w odniesieniu do struktur społecznych ma znaczenie analogiczne, pochodne i wtórne.

Skupienie uwagi na „grzechu społecznym” pozwala obnażyć „struktury grzechu” w wymiarze społecznym. Niewątpliwie cechą tę posiadają struktury społeczne oparte na kłamstwie. Autor ukazuje w rozdziale „Indoktrynacja i kłamstwo w życiu publicznym” zgubny dla życia społecznego fenomen, polegający na zakwestionowaniu wartości podstawowej, jaką jest prawda. Dokonuje się to w warunkach indoktrynacji i poprzez struktury kłamstwa. Indoktrynacja, wpajanie i wymuszanie jakiejś ideologii kwestionuje wprost lub pośrednio prawo człowieka do prawdy, które jest związane z godnością i wolnością człowieka. Każde odejście od prawdy jest zniewoleniem, prawda bowiem warunkuje właściwe rozumienie wolności. Proces ten może dokonać się za pośrednictwem środków masowego przekazu. Kolejny więc rozdział „Mass media jako nośniki wartości i antywartości” ukazuje media jako środki podwójnego oddziaływania: pozytywnego i negatywnego, jako niosące z sobą niebezpieczną zdolność manipulowania opinią publiczną i jako skuteczne narzędzie ewangelizacji. Treści przekazywane przez media są różnorodne, niekiedy sprzeczne, oddziałują wielorako na jednostki i rodziny, na obyczaje i na całe życie.

„Struktury grzechu” wyrażają się nie tylko w strukturach i odniesieniach społecznych, ale też w stylu życia. Rozdział „Cywilizacja konsumizmu jako nowe zagrożenie człowieka” przestrzega przed bezkrytyczną akceptacją błędnej koncepcji wychowania nastawionego na produkcję, konsumpcję i sukces rynkowy. Przejawia się to w dążeniu do nieograniczonej konsumpcji, a także w dominacji „mieć” nad „być” czy w prymacie rzeczy przed osobami. W osobnym rozdziale „Problem ochrony środowiska i ‘ekologii ludzkiej’” Autor zwraca uwagę na fakt, że z postawą konsumizmu wiąże się również degradacja środowiska. Człowiek doświadczający „struktur grzechu”, zmagający się z ich utrudnieniami odczuwa lęk. Jednemu z największych paradoksów naszych czasów, polegającemu na tym, że człowiek, który wszedł w okres nazywany „nowożytnym” z ufny przekonaniem o swojej dojrzałości i autonomii,

dziś zbliża się do końca wieku XX z uczuciem lęku przed sobą samym, przestraszony tym, co sam jest w stanie uczynić, przerażony przyszłością, poświęcony jest przedostatni rozdział – „Struktury lęku”

Odwolywanie się do kategorii „grzechu społecznego” i „struktur grzechu” w analizie sytuacji współczesnego świata jest próbą głębszego zrozumienia rzeczywistości i nazwania po imieniu korzeni nękającego zła. W ostatnim rozdziale „Nauczanie społeczne Kościoła a ‘struktury grzechu’” Autor wyraża przekonanie Kościoła, że za niesprawiedliwymi strukturami społecznymi, gospodarczymi i politycznymi kryją się negatywne postawy i motywacje ludzi, takie jak egoizm, żądza zysku, pragnienie władzy, kult pieniądza, ideologii, technologii itp. Głębszą analizę czynów i zaniedbań ludzkich w wymiarach społecznych można przeprowadzić jedynie poprzez odniesienie ich do ocen porządku etycznego.

„Struktury grzechu” w ocenie społecznego nauczania Kościoła to opracowanie, które zawiera nie tylko interdyscyplinarny opis „struktur grzechu” Książka bogata w materiał źródłowy prezentuje obfitą treść dokumentów nauki społecznej Kościoła, z których można odczytać elementy opisu „struktur grzechu”, ich ocenę oraz inspiracje do działania. Nie sposób pominąć faktu, iż ostatni cytat pochodzi z papieskiego przemówienia w Skoczowie i przypomina naukę Jana Pawła II o sumieniu. Autor podkreśla tym samym, iż w odniesieniu do „struktur grzechu” Kościół postuluje zmiany postaw (nawrócenie serc) oraz przemianę niesprawiedliwych struktur. Próby zmian strukturalnych lub instytucjonalnych mogą jednak nie przynieść spodziewanych efektów, jeżeli nie towarzyszą im nawrócenia osób bezpośrednio czy pośrednio odpowiedzialnych za niesprawiedliwe sytuacje społeczne. Tak więc chrześcijanin nie może zachowywać się obojętnie wobec struktur zła. Życie w „strukturach grzechu” zobowiązuje go do odpowiedzialności i działań na rzecz ich usuwania.

Opracowanie ks. J. Mariańskiego jest niewątpliwie bogatym przyczynkiem do długiej pracy nad wznoszeniem nowego ładu, polegającego nie tylko na usuwaniu „struktur grzechu”, ale również na budowaniu „struktur dobra” Te właśnie struktury mają formować nową cywilizację – cywilizację miłości.

Ks. Ireneusz Stolarczyk